

De Groene Stad Ede

Verslag Middagsymposium 'De Groene Stad Ede'

Vrijdagmiddag 6 oktober 2017

van 13:00-18:00 uur

Raadszaal Gemeentehuis Ede

Ter gelegenheid van het 45-jarige jubileum van
de Stichting Milieuwerkgroepen Ede (SME)

Stichting Milieuwerkgroepen Ede
www.sme-ed.nl

Verslag middagsymposium 'De Groene Stad Ede'.

Gehouden op 6 oktober 2017 in de Raadszaal van het Gemeentehuis Ede

Organisatie Stichting Milieuwerkgroepen Ede (SME), in samenwerking met de Gemeente Ede.

© Stichting Milieuwerkgroepen Ede, verslag middagsymposium: november 2017.

INHOUDSOPGAVE.

1. Opzet symposium.	1
• Introductie.	
• Programma.	
• Introductie lezingen.	
2. Lezingen en reacties.	3
• Het Bijenlandschap - Sabine van Rooij.	
• Hoogtepunten uit het natuur- en groenbeleid in de bebouwde gebieden van de gemeente Ede. Willemien Vreugdenhil.	
• Marieke de Lange Natuurlijke oplossingen in de stad voor aanpassing aan klimaatverandering.	
• Interview met Suzette Stumpel. Natuur op de kaart: voor welke groenstructuren in Ede heeft SME zich ingezet, met en zonder succes?	
3. Afsluiting.	12

1. Opzet symposium

Ter gelegenheid van het 45-jarige jubileum van de Stichting Milieuwerkgroepen Ed (SME) is op 6 oktober 2017 een middagsymposium in de raadszaal van het gemeentehuis van de gemeente Ede gehouden. Het thema van deze middag is 'de Groene Stad Ede'.

Introductie

Zoals in veel steden, is er ook in Ede een overmaat aan verstening in de binnenstad. Dit leidt tot een minder goed binnenstedelijk woonklimaat. De overmaat aan groen in het buitengebied lost dit niet op, immers, bewoners brengen het merendeel van hun tijd door in het bebouwde gebied. Er zijn door de gemeente al verschillende initiatieven genomen. De markt wordt vergroend en ook over winkelstraten in de binnenstad wordt nagedacht. Tegelijkertijd wordt bij het renoveren van straten in eerste instantie gekozen voor het kappen van gezonde bomen, en worden nieuwe boomspiegels nog steeds te klein aangelegd. Als SME denken we dat er meer gedaan kan worden, door iedereen, gemeente, bedrijven én burgers. Tijdens ons symposium hebben wij verschillende sprekers uitgenodigd, die hun visie zullen geven op natuur in een stad.

Programma

13:00	Judith Klostermann, voorzitter SME	Opening
13:15	Willemien Vreugdenhil, Wethouder Natuur, gemeente Ede	Hoogtepunten uit het natuur- en groenbeleid in de bebouwde gebieden van de gemeente Ede
13:45		Reacties uit de zaal
14:00	Sabine van Rooij (WUR)	Het Bijenlandschap
14:30		Reacties uit de zaal
14:45	<i>Koffie/thee pauze</i>	
15:15	Marieke de Lange (WUR)	Natuurlijke oplossingen in de stad voor aanpassing aan klimaatverandering
15:45		Reacties uit de zaal
16:00	Interview met Suzette Stumpel, voorzitter SME 1993-2016	Natuur op de kaart: voor welke groenstructuren in Ede heeft SME zich ingezet, met en zonder succes?
16:30		Reacties uit de zaal
16:45	Judith Klostermann, voorzitter SME	Afsluiting
17:00	<i>Drankjes, hapjes en napraten</i>	
18:00	<i>Einde</i>	

Introductie lezingen.

Judith Klostermann: Opening, 'De Groene Stad Ede'

Aan de hand van een aantal dia's introduceert de voorzitter SME het onderwerp van dit middagsymposium.

Willemien Vreugdenhil: Hoogtepunten uit het natuur- en groenbeleid in de bebouwde gebieden van de gemeente Ede

De wethouder zal het natuur- en groenbeleid in de bebouwde gebieden van de gemeente Ede toelichten aan de hand van voorbeelden.

Sabine van Rooij: Het Bijenlandschap

Het gaat niet goed met de wilde bestuivende insecten in ons land. Wilde bijen en zweefvliegen zijn van belang voor de bestuiving van de natuurlijke vegetatie, maar ook voor economisch belangrijke gewassen zoals appels, peren en aardbeien. De provincie Zuid-Holland, Heineken en Wageningen Environmental Research (Alterra) zijn in 2014 een initiatief gestart om een 'Bijenlandschap' te realiseren in de wijde omgeving van de brouwerij in Zoeterwoude. Drie jaar later werken 17 gemeenten, vele bedrijven, scholen en burgerorganisaties samen aan het realiseren daarvan. Hoe is dat aangepakt, en wat kan dit voorbeeld voor Ede en omgeving betekenen?

Marieke de Lange: Natuurlijke oplossingen in de stad voor aanpassing aan klimaatverandering

Door klimaatverandering zullen er vaker en heftiger weersextremen optreden. Bijvoorbeeld lokale hoosbuien in de zomer, met ondergelopen wegen en tunnels tot gevolg. Maar ook langdurige perioden van droog en warm weer. Meer stenen en asfalt in de stad hebben een negatief effect op de leefbaarheid in de stad gedurende die weersextremen. Omdat er steeds meer mensen in stedelijk gebied wonen, is er de urgentie om nieuwe oplossingen in de stad toe te passen. Met natuurlijke oplossingen ('nature based solutions'), zoals groene daken, meer grasvelden en groenstroken die als spons het water kunnen verwerken en bomen die verkoeling geven in de hete perioden, kan de stad zich beter aanpassen aan klimaatverandering, en tegelijkertijd een gezonde en plezierige leefomgeving bieden.

Interview met Suzette Stumpel door Judith Klostermann: Natuur op de kaart: voor welke groenstructuren in Ede heeft SME zich ingezet, met en zonder succes?

Suzette Stumpel is 23 jaar voorzitter geweest van SME. Ze heeft een goed overzicht van alle zaken waar SME zich hard voor heeft gemaakt. In het interview zullen enkele successen maar ook minder goede voorbeelden aan de orde komen. Daarvoor focussen we op onderwerpen die passen binnen het thema van de dag: natuur in de stad.

2. Lezingen en reacties.

JUDITH KLOSTERMANN: OPENING, 'DE GROENE STAD EDE'.

Judith Klostermann, voorzitter SME opent de bijeenkomst en heet eenieder van harte welkom. Aan de hand van een aantal foto's licht zij de problematiek van vanmiddag, 'De Groene Stad Ede', toe. Door foto's, genomen vanaf de kerktoren van de Oude kerk in het centrum van Ede, toont zij hoe groen het uitzicht is. In bepaalde richtingen. Een aantal foto's, genomen in oostelijke richting tonen naast de bebouwde omgeving veel groen. Foto's genomen in noordelijke en westelijke richtingen laten een ander, meer verstedend beeld zien.

Foto genomen vanaf kerktoren Ede in oostelijke richting.

Vervolgens stelt zij zich de vraag 'hoe kun je meer groen in de binnenstad van Ede realiseren en wat levert het op'? Dit is het thema van dit middagsymposium.

Foto genomen vanaf kerktoren Ede in westelijke richting.

Alvorens de sprekers aan het woord te laten gaat zij in op de visie zoals die in 2012 geformuleerd is door de gemeente Ede in de 'Visie Ede 2025 Ede kiest voor Food'. Judith merkt op dat bij het benoemen van de prioriteiten het woord 'natuur' niet voorkomt.

Ook in de recentere 'Perspectiefnota 2017 – 2020' zijn de speerpunten voornamelijk niet gericht op natuur en duurzaamheid. Judith laat ook kaalslag in Kamperfoelielaan zien: zo moet het dus niet.

Kamperfoelielaan voor kaalslag.

Kamperfoelielaan na kaalslag.

Aan het eind van de inleiding wijst ze op een maquette van het Waterschap Rivierenland die deze middag in het midden van de raadszaal is geplaatst. Deze bevat voorbeelden van een bijna volledig versteende en een bijna volledig groene tuin.

Foto Maquette Waterschap Rivierenland.

Judith sluit af met een toelichting op de rest van de middag, én met een impressie van de nieuwe inrichting van het -groenere- marktplein in Ede.

Foto impressie van het heringerichte marktplein Ede.

WILLEMEN VREUGDENHIL: HOOGTEPUNTEN UIT HET NATUUR- EN GROENBELEID IN DE BEBOUWDE GEBIEDEN VAN DE GEMEENTE EDE.

In de eerste plaats gaat Willemien in op de presentatie van Judith, die -ook- liet zien dat er dingen in de bebouwde kom van Ede beter kunnen. De wethouder stelt dat een heleboel ding wél goed gaan. Zij neemt zich voor dat wat de gemeente in haar ogen goed doet beter voor het voetlicht te brengen.

Natuurinclusief ontwerpen groene wijken.

Vervolgens illustreert zij aan de hand van een aantal dia's voorbeelden waarbij de gemeente bij de ontwikkeling rekening houdt met natuur: natuurinclusief ontwerpen. Als voorbeeld noemt ze het feit dat bij een woontoren in de wijk Kernhem er rekening is gehouden met watervleermuizen. Daarnaast wijst zij op de bloemrijke berm, die kenmerkend zijn voor Ede. Ook is de gemeente betrokken bij Operatie Steenbreek, die ertoe dient tuinen te vergoeden: stenen er uit, planten er in.

Watervleermuis in Kernhem.

Vervolgens geeft Willemien wethouder Johan Weijland het woord, die verantwoordelijk is voor de nieuwe inrichting van het marktplein. Ook hij probeert het publiek ervan te overtuigen dat bij het opnieuw inrichten van bijvoorbeeld winkelstraten of het marktplein rekening wordt gehouden met groen.

Uiteraard spelen ook andere factoren een rol, zodat het altijd een integrale afweging is, waarbij natuur een rol speelt. Uit de zaal komen voorbeelden waaruit blijkt dat het (her)inrichten van Ede altijd beter kan.

SABINE VAN ROOIJ: HET BIJENLANDSCHAP.

Sabine vertelt over het project 'Groene Cirkels', waarin samengewerkt wordt tussen Heineken Brouwerijen, de Provincie Zuid-Holland en Alterra Wageningen. Aan de hand van een presentatie licht zij het project toe. Het doel is het creëren van een bijenlandschap: een gunstige omgeving voor bijen en andere bestuivende insecten.

Heineken, in Zoeterwoude gevestigd met een grote brouwerij heeft belang bij een natuurlijke omgeving. Men kiest bewust voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen: zonder een gezonde omgeving en schoon water heeft een bedrijf als Heineken een groot probleem: men kan niet produceren. In dit kader past het project Groene Cirkels. Heineken wil hiermee bewust de omgeving van de brouwerij vergroenen. Bij deze vergroening is speciaal aandacht voor de volgende diersoorten.

Bijen zijn belangrijk voor de bestuiving van bijvoorbeeld appels en peren, maar ook voor de honingproductie. Zij houden van een bloemrijke omgeving. Er zijn in Nederland ruim 350 soorten wilde bijen, waarvan ongeveer de helft bedreigd is. Daarnaast zijn er in Nederland ruim 330 soorten **zweefvliegen**, die ook belangrijk zijn voor de bestuiving van planten. Daarnaast spelen de vliegen een rol in de bestrijding van bijvoorbeeld bladluizen. Het project besteedt tenslotte ook aandacht aan **vlinders**. Van de ruim zeventig soorten die in Nederland leven is ruim dertig procent bedreigd.

Bijvriendelijke bermen

Maatregel	Reden	Niet zo	Maar zo
Maai <u>altijd</u> gefaseerd: minstens 15% laten staan bij <u>elke</u> maaibeurt	Behoud van voedsel (bloemen) en nestel- en schuilplekken voor bijen e.a. dieren		
Voer het maaisel af	Voedselarmere bodem zorgt voor diverse vegetatie en meer bloemen		
Gebruik licht materieel	Zware machines vernietigen bodemnesten bijen		

Bijenvriendelijke bermen.

Om bovengenoemde soorten het 'naar de zin te maken' is binnen het project gebruik gemaakt van bouwstenen. De verschillende soorten insecten hebben verschillende behoeften aan leefomgeving. Ten eerste moet er van het vroege voorjaar tot de late zomer sprake zijn van bloeiende planten. Diversiteit is dus belangrijk. Nestel- en voedingsplekken moeten niet te ver uit elkaar liggen, alhoewel ook hier weer verschillende behoeften bestaan. Aaneengesloten gebieden zijn eigenlijk noodzakelijk. Insecten hebben behoefte aan 'rommelige, kleinschalige' landschappen. Kaalgeschoren gazons en versteende parkeerplaatsen op een bedrijventerrein zijn dus niet wenselijk.

Deze situatie is binnen het project gerealiseerd door samenwerking met verschillende partijen: bedrijven, in dit geval Heineken, bewoners, gemeente, hoveniersbedrijven. Daarnaast is ook aandacht besteed aan het informeren van burgers en het ontwikkelen van lesmateriaal ten behoeve van het onderwijs. Zo wordt het draagvlak onder bewoners gecreëerd en vergroot.

Andere zaken die belangrijk zijn voor een bijenlandschap, en waarin ook inwoners een rol spelen zijn bijvoorbeeld dat burgers ook hun tuin anders kunnen inrichten: minder steen, meer dood hout laten liggen, geen mest- of gifstoffen gebruiken enzovoort.

Bijenvriendelijke tuinen.

Samenvattend blijkt dat samenwerking met alle betrokkenen belangrijk is. Het project is succesvol, en ondertussen zijn meer partijen aangesloten en is het (oktober 2017) met drie jaar verlengd.

Vragen uit de zaal.

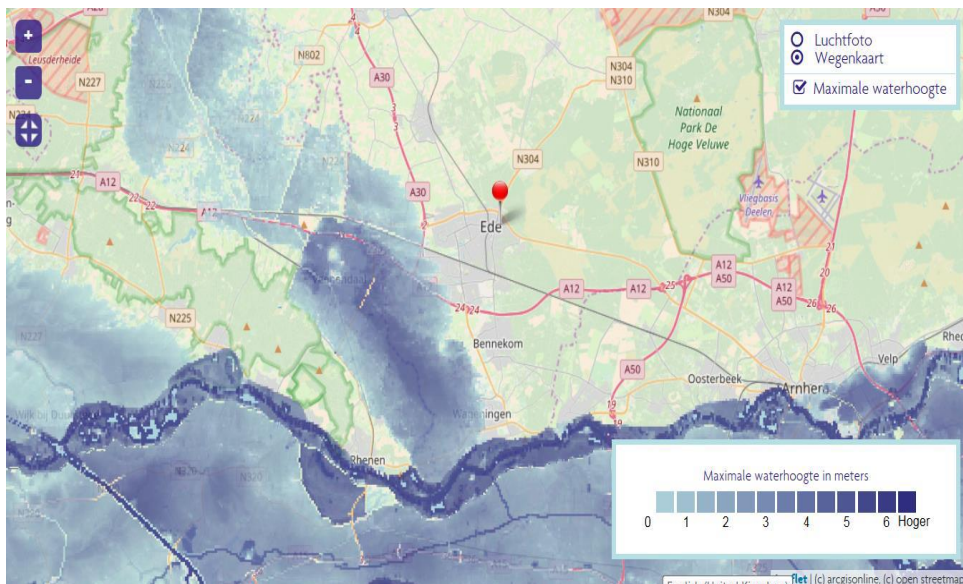
Gefaseerd maaien is wenselijk, op de vraag van Ellen Out of maaien noodzakelijk is. Om bewoners erbij te betrekken is een brede aanpak noodzakelijk. Een andere vraag uit de zaal betrof het feit of wilde en honingbijen elkaars concurrenten zijn. Dat is zeker het geval. In sommige gevallen zijn wilde bijen zelfs met suikerwater bij te voeden.

Nogmaals wordt benadrukt dat het belangrijk is om met alle partijen samen te werken, ook met fruitteilers.

MARIEKE DE LANGE: NATUURLIJKE OPLOSSINGEN IN DE STAD VOOR AANPASSING AAN KLIMAATVERANDERING.

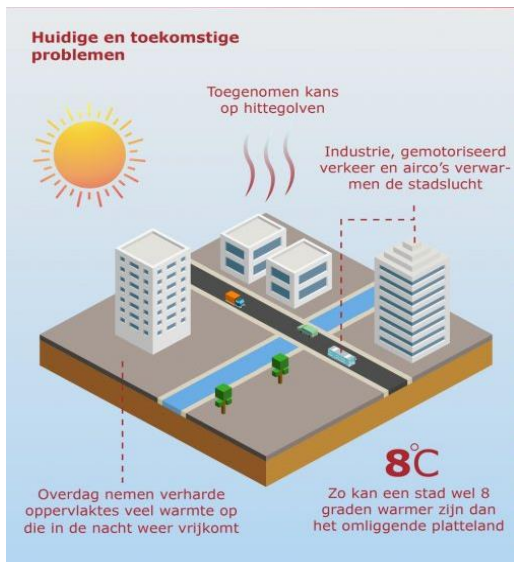
Vervolgens vertelt Marieke de Lange, ecooloog uit Wageningen, een verhaal over natuurlijke oplossingen om de problemen ten gevolge van klimaatverandering in de stad tegen te gaan.

De problemen ten gevolge van het broeikaseffect zijn bekend: warme zomers, zachte winters, stijgende temperatuur en zeespiegel, extremer weer in de vorm van diverse soorten buien. Effecten voor de stad zijn extreme hitte en wateroverlast. Zij vertelt dat Ede niet veel last van 'natte voeten' krijgt bij een dijkdoorbraak.

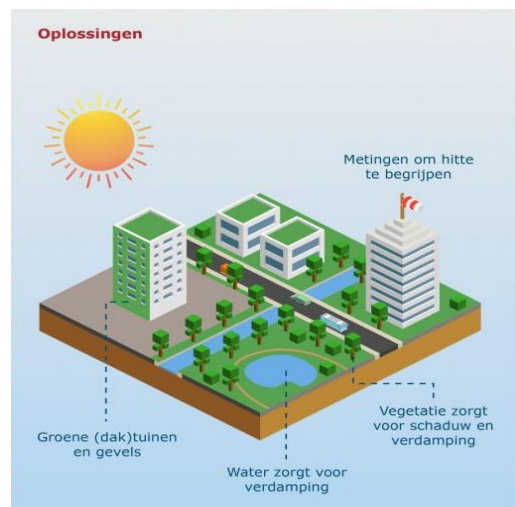

Ede houdt de voeten droog.

Vervolgens gaat zij uitgebreid in op natuurlijke oplossingen om hitte- en wateroverlastproblemen tegen te gaan. Het gaat dus om natuurlijke vormen van waterberging en verkoeling in de stad. Zij laat zien dat bijvoorbeeld groene daken, veel groen in de bebouwde kom, minder versterking (Operatie Steenbreek!) en het opvangen, minder snel afvoeren van regenwater positieve effecten in de stad hebben. Het zorgt voor verkoeling en verkleint de kans op overstromingen.

Het probleem.

De oplossing.

Vanuit de zaal komt de opmerking dat men ook in het centrum van Ede met vergroening bezig is. Dit is een samenwerking tussen stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten. Ook worden opmerkingen gemaakt hoe burgers te verleiden hun omgeving groener in te richten. Dit kan al door bijvoorbeeld regentonnen te plaatsen, het afkoppelen van hemelwaterafvoer van het riool, of door minder 'Huis en tuin-achtige' inrichtingen van de tuin te kiezen.

Groen dak.

INTERVIEW MET SUZETTE STUMPEL DOOR JUDITH KLOSTERMANN: NATUUR OP DE KAART: VOOR WELKE GROENSTRUCTUREN IN EDE HEEFT SME ZICH INGEZET, MET EN ZONDER SUCCES?

Als laatste onderdeel deze middag wordt Suzette, als oud-voorzitter van SME geïnterviewd door Judith Klostermann over het thema van deze middag: de groene stad Ede: hoe groen zijn de straten?

Allereerst wordt de Halderbrinkweg in Bennekom aangehaald: na de verbouwing is het een groen fietspad gebleven. De Brinkstraat daarentegen heeft wat bomen moeten inleveren.

Halderbrinkweg.

In de wijk Kernhem is deels de groen/blauwe structuur gespaard gebleven. De N224, de rijksweg die langs Kernhem loopt, is deels groen gebleven, maar de 'bermen zijn een beetje kaal'. Andere voorbeelden die getoond worden zijn de Commandeursweg en de Soetendaalseweg in Bennekom. Het blijkt iedere keer weer een strijd te zijn om bomen en groen zoveel mogelijk te behouden. Ook worden foto's getoond van (de toekomstige) Parklaan en het bebouwde Reehorstterrein. Men name in dit laatste project is ook ruimte gemaakt voor extra waterberging.

Kernhem: Deels behouden groenstructuur.

Er volgen nog enkele opmerkingen uit de zaal. Onder andere stelt Johan Weijland dat er wellicht weer gepraat kan worden over de Parklaan. Daarnaast zijn er opmerkingen over onderhoud van de N224: de Provinciale weg, het onderhoud van de heide: een verantwoordelijkheid van Defensie, die dit uitbesteed heeft, maar weer wat meer de vinger aan de post gaat houden vanwege achterstallig onderhoud enzovoort.

Parklaan.

3. Afsluiting.

Tegen vijf uur sluit Judith onder dankzegging het symposium. Daarna wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt onder genot van een drankje en hapje na te praten.